

loan-translation, partial loan-translation, descriptive translation, renomination, contextual interpretation, shifting and omission.

Key words: *culture-specific concept, tourist text, difficulties of translation, pragmatic adaptation, translational transformations.*

*Ліліта Коккіна,
(Одеса)*

УДК 811.133.1'255:82-84 Сент-Екзюпері

КОГНІТИВНА СКЛАДОВА ПЕРЕКЛАДУ АФОРИЗМІВ ФІЛОСОФСЬКОЇ КАЗКИ «МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ» А. ДЕ СЕНТ-ЕКЗЮПЕРІ

Стаття присвячена дослідженню когнітивної складової перекладу афоризмів, на матеріалі філософської казки «Маленький принц» А. де Сент-Екзюпері. Актуальність даної роботи залишається незаперечною, оскільки всебічний аналіз передачі творів всесвітньо відомих авторів різними мовами, особливо в час швидкого розвитку інформаційних технологій, є достатньо важливим. Компаративний аналіз перекладів, виконаний в межах семіотичної моделі рівнів еквівалентності, дозволяє проаналізувати використані трансформації та ступінь повноти передачі авторської інтенції. Високий професійний рівень перекладачів Н.Галь, Л.Кононовича, А.Перепаді став передумовою того, що значну кількість речень з казки було, з роками, перетворено на афоризми та сталі вирази. Два переклади українською, та один російською мовами, є достатньою базою для порівняння різних перекладацьких преференцій «тлумачів» при передачі франкомовного тексту. Творіння на межкультурній межі, вдала спроба накладання двох картин світу, без додання зайвих, нових соціокультурних елементів, жодної втрати щодо тексту-оригіналу призводить до повного його відтворення для іншомовних читачів.

Ключові слова: *переклад, рівні еквівалентності, перекладацькі трансформації, афоризми, когнітивність.*

Постановка проблеми. Основою для статті стала відсутність серед сучасних досліджень в царині перекладознавства компаративного тримовного аналізу перекладу афоризмів А. де Сент-Екзюпері. Важливість очікуваних результатів вивчення когнітивної складової процесу перекладу зумовлено стрімким розвитком науки про переклад та загальною тенденцією до міждисциплінарних штудій.

Аналіз досліджень. На відміну від значної кількості досліджень, присвячених особливостям та правилам передачі іншою мовою, наприклад, фразеологізмів, прислів'їв, тощо, ретельних розробок стосовно засобів відтворення французьких афоризмів українською та російською мовою нараховується значно менше. Серед дослідників останнього десятиріччя, які частково розглядали актуальне питання: І.С. Алексєєва, Н.К. Гарбовський, О.В. Двойніна, Ю.В. Піввуєва.

Метою статті є висвітлення отриманих результатів дослідження когнітивної складової перекладу виразів з філософської казки «Маленький принц» А. де Сент-Екзюпері, що стали афоризмами. Матеріалом для вивчення було обрано три здійснених переклади: два українською та один російською мовами.

Виклад основного матеріалу. Дослідження когнітивної складової здійснених перекладів філософської казки «Маленький принц» А. де Сент-Екзюпері не може бути визнано новаторським напрямком у мовознавстві. Натомість, актуальність даної роботи залишається незаперечною, оскільки всебічний аналіз передачі творів всесвітньо відомих авторів різними мовами, особливо в час швидкого розвитку інформаційних технологій, є достатньо важливим. З огляду на прогресуючу можливість доступу Читача до інформаційної бази будь-якими мовами світу в мережі Інтернет, його знайомства з творами в оригіналі і перекладі, здебільш гостро постає питання якості перекладів. На жаль, останнім часом, все частіш, можна почути негативні відгуки про сучасні книги, які, можливо, колись становитимуть золотий фонд свігової скарбниці літератури. Справа у тому, що, у більшості випадків, їх читають на сайтах, що пропонують не завжди професійно виконані, переклади, що передують офіційним виданням книги. Читач

втрачає не тільки стиль, авторську інтенцію твору, але, подекуди, навіть сюжет, запропонований автором.

Сучасний когнітивний підхід, який зорієнтовано на процес перекладу, має на меті полегшення розуміння різноманітних механізмів та алгоритмів отримання якісного фінального продукту. Когнітивний процес – це «такий тип поведінки людини, в основі якої знаходиться не умовнорефлекторна відповідь на вплив зовнішніх стимулів, а формування внутрішніх (ментальних) уявлень про дії, та зв'язки між ними» [8, с. 134]. На думку О.Усачової, когнітивна придатність перекладачів є багатовимірним феноменом, що потребує ретельного вивчення, що має бути підкріплене інтерпретаційним аналізом та даними інших досліджень в царині сучасної когнітивної науки [7]. Значення перекладу як засобу самовдосконалення неможливо переоцінити. Починаючи з позитивного впливу на розвиток пам'яті, інтелекту, уяви, дикції, риторики, комунікаційних навичок тощо й закінчуючи можливістю вийти за межі «зачарованого кола» рідномовного культурного середовища, переклад дозволяє людині творчо зростати, прагнути все нових звершень не тільки професійного, а й особистісного характеру [3].

С. Влахов та С. Флорін в праці «Неперекладне у перекладі» вказують на два основних принципи перекладу афоризмів, при якому слід зберегти форму афоризму та його конотативне значення: натяки, алюзії, пов'язані з їхнім джерелом [1, с. 311]. Саме когнітивна складова процесу є вирішальним фактором для адекватного перекладу. Лише високий ступінь ерудованості, знання обох мов (оригіналу та перекладу), певна інтуїція, притаманна гарному перекладачеві призводить до відображення авторської думки шляхом створення її еквіваленту.

Твір-алегорія, «Маленький принц» містить невичерпно глибокі думки, сформульовані напрочуд лаконічно, оскільки їх вкладено в уста дитини. Саме в цьому полягає головна пастка для перекладача, тлумача іншою мовою. На відміну від багатьох великих сучасних творів, цінність яких полягає у фабулі, стрімкому розростанні сюжету, безлічі персонажів та чудернацькій кінцівці, досліджуваний твір є внутрішньо непомірно ємним, незважаючи на відносну статику подій та досить малий обсяг.

Український Читач має змогу поринути у вирій думок французького автора завдяки видатним митцям, таким як Анатолій Жаловський, Анатоль Перепада, Леонід Кононович. Серед зазначених перекладів, нами було обрано для аналізу два тексти. Перший належить Леоніду Кононовичу, письменнику, перекладачеві, майстру детективного жанру, члену Національної спілки письменників та Асоціації українських письменників. За його власними словами: «Я теж не люблю «Маленького принца», але його треба було перекласти, бо це твір світового значення» [12]. Другий варіант українського тексту створено Анатолем Перепадею, перекладачем із романських мов, лауреатом численних перекладацьких премій, Кавалером французького Ордену мистецтва й літератури Золотих пальм, який увійшов в історію як перекладач українською семитомового циклу романів Марселя Пруста «У пошуках утраченого часу».

Російський переклад, який буде використано в якості матеріалу для дослідження, є першим, з багатьох, перекладом твору російською. Він був здійснений Норою Галь (справжнє ім'я Елеонора Яковлівна Гальперіна, перекладачем англійської і французької літератури російською мовою, літературним критиком і теоретиком перекладу, редактором. Н.Галь відома своїми перекладами «Маленького принца» Сент-Екзюпері, «Стороннього» Камю, «Вбити пересмішника» Харпера Лі та творів свігової фантастики. Вона була особисто знайома з автором: влітку 1939 року для журналу «Интернациональная литература», де виходили статті про закордонні новинки, потрібно було стисло презентувати щойно опубліковану у Франції книгу Сент-Екзюпері «Terre des Hommes», пізніше перекладену нею «Планету людей». Як писала Нора Галь, вона прочитала книгу «Маленький принц» «одним духом, не відірваючись, переклала її, доречі, переклала для себе, для своїх близьких, зовсім не маючи гадки про публікацію». Напротязі сорока років у кожному перевиданні перекладачка постійно щось змінювала у тексті, задля його вдосконалення. Недаремно, багато фраз та висловів з «Маленького принца» стали крилатими [10].

Для порівняльного аналізу перекладу було обрано 12 афоризмів, які є найбільш цитованими, згідно статистичних даних пошукових систем мережі Інтернет, як мовою оригіналу, так і в перекладі. В.М. Лесин та О.С. Пулинець визначають афоризм як коротке, лаконічне судження, що містить у стислій, зручній для запам'ятовування формі глибоку думку.

Афористична проза, на їхню думку, є самостійним жанром: мудрі, дотепні й лаконічно висловлені думки вкладені у вишукану і яскраву форму [2, с. 39]. Ми маємо намір провести компаративний аналіз отриманих текстів, і дійти висновків попереднього характеру, щодо когнітивної складової процесу здійснення перекладів та повноти передачі авторської інтенції.

Для досягнення нашої мети, тобто, спроби проаналізувати когнітивну частину процесу створення перекладу, потрібно чітко окреслити ступінь вірності відтворення обраних виразів в перекладі. Найбільш логічним нам вдається визначення еквівалентності в межах семіотичної моделі рівнів еквівалентності О.Д. Швейцера [9], оскільки рівнева градація ступіню відповідності одиниць оригіналу та перекладу засновується на принципі побудови внутрішньої системи мов, і, відповідно, у кожному окремому випадку, співвідносяться тотожні поняття. Приймаючи думку про домінуючий характер прагматичного рівня, зауважимо, що досягнення еквівалентності на попередніх рівнях не є факультативним й впливає у великій мірі на ступінь відтворення прагматичної цінності тексту-оригіналу. Виділення абсолютних, або постійних еквівалентів в інших концепціях не є виправданим, із врахуванням наявності, у більшості випадків, неповторного контекстуального оточення.

1.

<i>Les grandes personnes ne comprennent jamais rien toutes seules, et c'est fatigant, pour les enfants, de toujours leur donner des explications (A. de Saint-Ex., 11)</i>		
<i>Дорослі ніколи нічого не можуть збагнути самотужки, а діти втомлюються тлумачити їм очевидне... (пер. Л.Кононовича, 10).</i>	<i>Дорослі такі нетямовиті, а діти просто не в змозі розжовувати їм усе (пер. А.Перепаді).</i>	<i>Взрослые никогда ничего не понимают сами, а для детей очень утомительно без конца им все объясняют и растолковывают (пер. Н.Галь, 4)</i>

Серед виконаних перекладів ми виокремлюємо варіант А.Перепаді, найбільш стилістично віддалений від оригіналу. Прикметник *нетямовиті* та дієслово *розжовувати* є значно більше пейоративно конотовані, аніж того потребує французький текст. Вираз *тлумачити їм очевидне* також є стилістично більш забарвленим, аніж французький текст. Нам вдається надлишковим і використання в російському варіанті двох дієслів: *объясняют* та *растолковывают* замість *donner des explications*.

2.

<i>Quand on a terminé sa toilette du matin, il faut faire soigneusement la toilette de la planète (A. de Saint-Ex., 28)</i>		
<i>Щойно встав уранці, дав собі лад – наведи лад і на своїй планеті (пер. Л.Кононовича, 24).</i>	<i>Причепурився сам уранці, причепури гарненько і свою планету (пер. А.Перепаді).</i>	<i>Встал поутру, умылся, привел себя в порядок – и сразу же приведи в порядок свою планету (пер. Н.Галь, 10).</i>

Всі виконані переклади надають зразок використання імперативу замість безособової конструкції *il faut*, що зумовлено українською та російською мовними традиціями. Так, ми отримуємо більш конкретного реципієнта поради.

Найбільш вдалим перекладом виразу *faire soigneusement la toilette* нам вдається *причепури гарненько*, де збережено всі елементи, присутні в оригіналі. В тексті Л.Кононовича, який використовує *наведи лад*, втрачається прозопопея, що значно змінює світогляд Маленького Принця, його відношення до своєї планети.

3.

<i>Les enfants seuls savent ce qu'ils cherchent (A. de Saint-Ex., 94)</i>		
<i>Лише діти знають, чого шукають (пер. Л.Кононовича, 75).</i>	<i>Лише діти знають, чого шукають (пер. А.Перепаді).</i>	<i>Одни только дети знают, чего ищут (пер. Н.Галь, 34).</i>

Даний переклад українською мовою здійснено на семантичному рівні, оскільки прикметник *seuls* було замінено обмежувально-протиставним сполучником *лише*, на відміну від російського варіанту, відповідному оригіналу на синтаксичному рівні.

4.

<i>Les yeux sont aveugles. Il faut chercher avec le cœur</i> (A. de Saint-Ex., 100)		
<i>Та очі цього не бачать. Треба шукати серцем.</i> (пер. Л.Кононовича, 81).	<i>Але очі не бачать. Шукати треба серцем</i> (пер. А.Перепаді).	<i>Но глаза слепы. Искать надо сердцем</i> (пер. Н.Галь, 37).

Всі перекладачі додали протиставний сполучник, відсутній у французькому варіанті. Н.Галь передала речення на синтаксичному рівні. Українські перекладачі в першому реченні використали заміну одного морфологічного засобу іншим, при якій непоширене речення змінює предикат стану на предикат дії, тобто граматичну трансформацію.

5.

<i>Le langage est source de malentendus</i> (A. de Saint-Ex., 90)		
<i>Мова – джерело непорозуміння</i> (пер. Л.Кононовича, 69).	<i>Мова — це джерело непорозуміння</i> (пер. А.Перепаді).	<i>Слова только мешают понимать друг друга</i> (пер. Н.Галь, 33).

Якщо в українському перекладі, речення було одноставно перетворено на синтаксичному рівні, то Н.Галь використала семантичну модель, трансформувавши оригінал за рахунок гіпонімічних відносин *мова – слова*. До цього ж, вона, в деякій мірі, «персоніфікувала» вираз, створивши, із узагальненого виразу, більш простий, відповідний бесіді Лиса та Маленького Принця.

6.

<i>Les enfants doivent être indulgents envers les grandes personnes</i> (A. de Saint-Ex., 24)		
<i>Діти мають поблажливо ставитись до цього люду</i> (пер. Л.Кононовича, 20).	<i>Діти мають бути до тих дорослих вельми поблажливі</i> (пер. А.Перепаді).	<i>Дети должны быть очень снисходительны к взрослым</i> (пер. Н.Галь, 8).

При перекладі на синтаксичному рівні, два останніх перекладача використали прийом додавання, посиливши відповідні аналоги *indulgents* за допомогою прислівників *вельми* та *очень*, задля компенсації елемента попереднього речення, де *en vouloir* було передано як *зніватися*. Л.Кононович замінює дієслово *être* на *ставитись*, таким чином, користуючись конкретизацією полісемантичного дієслова. Також, *les grandes personnes* інтерпретовано, як *цей люд*, з метою уникнення повтору.

7.

<i>Il est bien plus difficile de se juger soi-même que de juger autrui. Si tu réussis à bien te juger, c'est que tu es un véritable sage</i> (A. de Saint-Ex., 51)		
<i>Себе судити набагато важче, ніж інших. Якщо зможеш справедливо судити себе самого, тоді ти справді мудрий</i> (пер. Л.Кононовича, 41).	<i>Себе судити набагато важче, ніж інших. Якщо ти зумієш правильно судити самого себе, то ти справді мудрий</i> (пер. А.Перепаді).	<i>Себя судить куда трудней, чем других. Если ты сумеешь правильно судить себя, значит, ты поистине мудр</i> (пер. Н.Галь, 19).

У данному випадку, ми можемо говорити про тотожність досліджуваних перекладів, що свідчить про однакове розуміння авторської інтенції.

8.

<i>On n'est jamais content là où on est</i> (A. de Saint-Ex., 93)		
<i>Там, де живеш, ніколи не буваєш задоволений</i> (пер. Л.Кононовича, 75).	<i>Люди вічно невдоволені там, де живуть</i> (пер. А.Перепаді).	<i>Там хорошо, где нас нет</i> (пер. Н.Галь, 34).

Якщо Н.Галь використовує вираз, автором якого є А. С. Грибоедов, то українські перекладачі передають речення перекладом на семантичному рівні, вдаючись до заміни дієслова *est* на *жити*.

9.

<i>Tu deviens responsable pour toujours de ce que tu as apprivoisé</i> (A. de Saint-Ex., 92)		
<i>Ти завжди відповідаєш за тих, кого ти приручив</i> (пер. Л.Кононовича, 74).	<i>Ти назавжди береш на себе відповідальність за тих, кого приручив</i> (пер. А.Перепаді).	<i>Ты навсегда в ответе за всех, кого приручил</i> (пер. Н.Галь, 34).

При передачі найбільш відомого виразу досліджуваної казки, А.Перепада більш точно переклав *tu deviens responsable*. **Брати відповідальність** значно відрізняється від **ти відповідаєш** або **ты в ответе**, оскільки його переклад більш акціональний, а не становий, як того потребує оригінал.

10.

<i>Toutes les grandes personnes ont d'abord été des enfants, mais peu d'entre elles s'en souviennent</i> (A. de Saint-Ex., 7)		
<i>Адже всі дорослі були колись дітьми. (От тільки мало хто з них про це пам'ятає)</i> (пер. Л.Кононовича, 7).	<i>Усі-бо дорослі спершу були дітьми, тільки мало хто з них про те пам'ятає</i> (пер. А.Перепаді).	<i>Ведь все взрослые сначала были детьми, только мало кто из них об этом помнит</i> (пер. Н.Галь, 3).

Рішення Л.Кононовича перекласти *d'abord* як *колись*, не свідчить на користь дотримання тексту, бо, таким чином втрачається хронологічна опозиція «діти – дорослі», запропонована автором, яка є лейтмотивом твору.

11.

<i>Voici mon secret. Il est très simple: on ne voit bien qu'avec le cœur. L'essentiel est invisible par les yeux</i> (A. de Saint-Ex., 92)		
<i>Ось моя таємниця. Вона проста: добре бачить лише серце. Найголовнішого не побачити очима</i> (пер. Л.Кононовича, 72).	<i>Ось моя таємниця. Вона дуже проста: лише серце добре бачить. Найголовнішого не побачити очима</i> (пер. А.Перепаді).	<i>Вот мой секрет, он очень прост: зорко одно лишь сердце. Самого главного глазами не увидишь</i> (пер. Н.Галь, 33).

Л.Кононович оминув увагою прислівник *très*, змінюючи, на власний розсуд, ступінь простоти таємниці, і, ніяким чином, не компенсуючи цього. Французьку рестриктивну конструкцію з *ne...que*, яка виділяє додаток *le cœur*, Н.Галь перекладено на семантичному рівні так, що дієслово з прислівником трансформується у прикметник у короткій формі.

Віддієслівний пасивний прикметник *invisible*, типовий для французької мови взагалі, та для творчого стилю А. де Сент-Екзюпері, зокрема, перетворено на неозначено-особові дієслівні конструкції, що більш притаманно українській та російській мовам.

12.

<i>Pour les vaniteux, les autres hommes sont des admirateurs</i> (A. de Saint-Ex., 52)		
<i>Для шанобців усі люди просто шанувальники</i> (пер. Л.Кононовича, с. 42).	<i>Для чваньків усі люди — то їхні шанувальники</i> (пер. А.Перепаді).	<i>Тщеславным людям кажется, что все ими восхищаются</i> (пер. Н.Галь, 20).

Неозначений артикль *des* передається Л.Кононовичем, як прислівник *просто*, тоді як А.Перепаді вдається доречним замінити рему речення на присвійний прикметник *їхні*, що є, у данному випадку більш вдалим вибором, на нашу думку. Н.Галь вирішує використати парцеляцію речення, вводячи дієслово *кажется*, та транспозицію іменника *admirateurs*, перетворюючи його на дієслово.

Висновки. На матеріалі досліджених виразів, ми можемо із впевненістю зазначити, що, в цілому, зазначена мета перекладачами була досягнута. Україномовний та російськомовний читач отримав можливість замислитися над думками, висловленими А. де Сент-Екзюпері через персонажів його філософської казки «Маленький принц». Дотримання стилю, ритмомелодики тексту, притаманного французькому письменнику, із врахуванням далекоспорідненності мов, стало можливим за рахунок додавань, компенсацій, та інших перекладацьких трансформацій. Більш точний, виконаний, здебільшого, на синтаксичному рівні, переклад Н.Галь, надає можливість максимально наблизитись до тієї простоти складних думок, на яку розраховував автор твору. Речення, створені Л.Кононовичем, досить часто більш віддалені від оригіналу, у порівнянні з іншими дослідженими текстами, що, тим не менш, не свідчить про їх нетотожність первинному матеріалу. Переклади А.Перепаді, на думку авторів статті, відтворюють реалії, створені А. Де Сент-Екзюпері, найбільш вірно, зберігаючи саме той баланс експресивності та врівноваженості, що характеризує досліджену казку.

Завдяки майстерності «тлумачів», значна кількість речень з казки отримала статус афоризмів, сталих виразів, увійшла до архіву пам'яті будь-якої освіченої людини. Творіння на міжкультурній межі, вдала спроба накладання двох картин світу, без додання зайвих, нових соціокультурних елементів, жодної втрати щодо тексту-оригіналу є ознакою високого професійного рівню перекладачів, твори яких було досліджено.

В перспективі подальшої розробки теми є компаративний аналіз обраних афоризмів із їх перекладами англійською мовою, виконаними К.Вудс та Р.Ховардом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Влахов С., Флорин С. Неперекладне в перекладі. – М.: Міжнародні відносини, 1986. – 320 с.
2. Лесин В.М., Пулинець О.С. Словник літературознавчих термінів. – К.: Вища школа, 1979. – 203 с.
3. Ребрій О.В. Сучасні концепції творчості у перекладі: [монографія] / О.В.Ребрій. – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2012. – 376 с.
4. Сент-Екзюпері А. (де) Маленький принц / Пер. Л.Кононовича. – Львів: Кальварія, 2009. – 96 с. (пер. Л.Кононовича)
5. Сент-Екзюпері А. (де) Маленький принц / Пер. А.Перепаді. – К.: Школа, 2001. – 141 с. Режим доступу до тексту: <http://ukrlib.narod.ru/95.html> (пер. А.Перепаді)
6. Сент-Экзюпері А. де. Избранное// Маленький принц / Пер. Н.Галь – М: Гудьял-Пресс, 1999. – с.239-292. Режим доступа к тексту: <http://www.vavilon.ru/noragal/pp/pp01.html> (пер. Н.Галь)
7. Усачева А.Н. Когнитивная готовность переводчика. Режим доступу до статті: <http://www.academia.edu>
8. Усачева А.Н. Перевод: от лингвистической теории к когнитивной модели// Вестник ВолГУ. Серия 2. Языкознание. 2011. № 1 (13). – С.131-137
9. Швейцер А.Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты. Отв. ред. В. Н. Ярцева.: [монография] / Александр Давидович Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 215 с.
10. <http://www.lechaim.ru>
11. Saint-Exupéry A. de. Le petit prince. – Paris. : Gallimard, 2012. – 119 p. (A. de Saint-Ex.)
12. <http://www.umoloda.kiev.ua>

Коккина Л.Р. Когнитивная составляющая перевода афоризмов философской сказки «Маленький принц» А. де Сент-Екзюпері.

Статья посвящена исследованию когнитивной составляющей перевода афоризмов, на материале философской сказки «Маленький принц» А. де Сент-Екзюпері. Актуальность данной работы остается неоспоримой, поскольку всесторонний анализ передачи произведений всемирно известных авторов на разных языках, особенно, во времена стремительного развития информационных технологий, является достаточно важным. Компаративный анализ переводов, выполненный в рамках семиотической модели уровней эквивалентности, позволяет проанализировать использованные трансформации и степень полноты передачи авторской интенции. Высокий профессиональный уровень переводчиков Н.Галь, Л.Кононовича, А.Перепади является предпосылкой для того, чтобы значительное количество предложений из сказки было, со временем, превращено в афоризмы и устойчивые выражения. Два перевода на украинский, и один на русский язык, являются достаточной базой для сравнения различных переводческих предпочтений «толкователей» при передаче франкоязычного текста. Созидание на межкультурной грани, удачная попытка наложения двух картин мира, без добавления лишних, новых социокультурных элементов, без единой потери касательно текста-оригинала приводит к его полному отображению для иноязычных читателей.

Ключевые слова: перевод, уровни эквивалентности, переводческие трансформации, афоризмы, когнитивность.

Kokkina L.R. The Cognitive Component in Translation of the Philosophical tale «The Little Prince» by A. de Saint-Exupery.

The article focuses on the study of the cognitive component of aphorisms on the material of the philosophical tale «The little prince» by A. de Saint-Exupery. The topicality of this work remains undisputable because comprehensive analysis of conveying the works by world-famous authors in different languages is getting rather important, especially at the time of swift development of information technologies. Comparative analysis of the translations carried out within the semiotic model of equivalence levels allows to analyze the applied transformations and the degree of the fullness of conveying author's intention. The high professional level of translators such as N. Gal, L. Kononovich, A. Perepada is a precondition for a significant part of sentences from a fairytale to be turned into aphorisms and idioms over time. Two Ukrainian and one Russian translations make a sufficient base to compare various interpreter preferences of "dragomen" at conveying a francophone text. An act of creation on an intercultural level, a successful attempt of overlaying two pictures of the world without bringing in new excess sociocultural elements, without a single loss regarding the original text, thus making its complete reproduction for foreign readers.

Key words: translation, levels of equivalence, translation transformations, aphorisms, cognition.

Зоряна Коцюба
(Дрогобич)

УДК 81'44 : 398.91

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ «ЖІНКА – ЧОРТ» У ПАРЕМІЯХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ, ГЕРМАНСЬКИХ І РОМАНСЬКИХ МОВ

У статті простежено особливості вербалізації стереотипних національних уявлень про жінку в прислів'ях і приказках слов'янських, германських і романських мов, що репрезентують найдавнішу групу паремійних одиниць, в яких об'єктивований взаємозв'язок «жінка (баба) – чорт»; виявлено взаємовпливи і шляхи формування аналізованої групи мовних одиниць; диференційовано універсальні та національно зумовлені характеристики цих паремій у різних лінгвокультурах; витлумачено специфіку й історичні зміни семантики ключових слів розглянутих паремій. Дослідження виконано з урахуванням історичного чинника аналізу прислів'їв і приказок, а також чинників варіативності, локальності й етнокультурної маркованості ключового слова паремії. Пейоративно конотовані одиниці цієї групи, що є контамінацією міфологічного та побутово-християнського світоглядів, відображають універсальні середньовічні народні уявлення про зв'язок жінки і нечистої сили, які (як і похідні від них паремійні спонуки до недовіри жінкам) збереглися в сучасних паремійних корпусах української, російської, польської, чеської, англійської, німецької, французької мов.

Ключові слова: паремія, побутова свідомість, гендер, національне, універсальне.

Постановка проблеми. Незважаючи на активний розвиток гендерних лінгвістичних студій в останні десятиліття, дослідження прислів'їв і приказок у цьому ракурсі досі проводилося спорадично як на матеріалі окремих мов, так і в міжмовному зіставленні у працях таких дослідників, як Є. Аносов, Ю. Закірова, В. Пугач, Н. Христич, С. Швачко, М. Шуть, М. Юдіна. Мовознавці здебільшого з'ясовують гендерні стереотипи, вербалізовані в пареміях, суспільні і родинні ролі, типові риси характеру й особливості зовнішності чоловіків і жінок у різних лінгвокультурах. Проте більшість таких розвідок виконано без урахування історичного чинника, що не дає змоги досягнути причини якісних дивергенцій, а також опозиційності стереотипного бачення об'єкта наукового осмислення, що є типовою ознакою усіх паремійних корпусів.

Мета пропонованої статті – виявити специфіку, національні ознаки та універсальні ідеологеми, репрезентовані в найархаїчніших колективних уявленнях про жінку носіїв слов'янських, германських і романських мов, на основі різномовного зіставного аналізу частини